

‘Met een hond kan ik het leven aan’

Vragenlijst over de kenmerken en het leven van 152 gebruikers van psychiatrische assistentiehonden

Steffie van der Steen, Mylèn Ijpema, Gunou Mahmoud, Alynda Mammen & Robin van der Meel

Disclaimer

Let op, dit is een verslag van een onderzoek dat nog niet gepubliceerd is. De gebruikte vragenlijst is opgesteld door vier ervaringsdeskundigen en een onderzoeker van de Rijksuniversiteit Groningen. De gegevens zijn daarna geanalyseerd door twee Masterstudenten Pedagogische Wetenschappen en gecontroleerd en aangevuld door de onderzoeker. Maar, dit verslag heeft op dit moment (nog) geen grondige peer review ondergaan zoals bij een wetenschappelijk artikel.

Doel van het onderzoek

In tegenstelling tot assistentiehonden voor blinde of dove mensen, of mensen met een lichamelijke beperking, worden psychiatrische assistentiehonden in Nederland niet altijd vergoed door zorgverzekeraars of gemeenten (via de Wet maatschappelijke ondersteuning - Wmo). Dit is opmerkelijk, omdat uit internationaal onderzoek blijkt dat assistentiehonden sociaal isolement verminderen, het gevoel van veiligheid vergroten en verlichting bieden bij mentale problemen. Dit is met name relevant voor onze doelgroep: jongeren (16-30 jaar) die een langdurige behandeling ondergaan (hebben) voor hun mentale gezondheid.

In dit stuk van het onderzoek brengen wij het proces van het krijgen van een psychiatrische assistentiehond in kaart. Voor welke jongeren en wanneer kan de inzet van een psychiatrische assistentiehond helpen het leven weer dragelijker te maken, volgens de jongeren zelf?

Wat hebben we onderzocht?

In dit onderzoek hebben we een grote groep jongeren (16 tot 30 jaar) met een psychiatrische assistentiehond gevraagd naar:

- Wie zij zijn en hoe lang zij samen zijn met hun psychiatrische assistentiehond.
- Voor welke assistentiehond-opleiding zij hebben gekozen en waarom.
- Hoe hun psychiatrische assistentiehond is of wordt gefinancierd.
- Welke taken hun psychiatrische assistentiehond uitvoert.
- Welke verandering zij merkten na de komst van hun assistentiehond.
- Wat de assistentiehond voor hun betekent.

Uitleg steekproef – wie deden mee aan dit onderzoek?

Tussen oktober 2023 en eind februari 2024 zijn jongeren met een psychiatrische assistentiehond via een oproep op social media gewezen op een vragenlijst over hun leven met hun psychiatrische assistentiehond. Ervaringsdeskundigen hebben daarnaast de vragenlijst verspreid binnen hun netwerk. Daarnaast hebben enkele opleiders van assistentiehonden de vragenlijst gedeeld. Jongeren en jongvolwassenen mochten deelnemen aan het onderzoek als zij aan de volgende criteria voldeden:

- a) De persoon was tussen de 16 en 30 jaar oud.
- b) De persoon had een psychiatrische assistentiehond of zat in het voortraject om een psychiatrische assistentiehond te krijgen.
- c) De persoon kreeg op dat moment (of in het verleden) jeugdhulp en/of hulp vanuit de geestelijke gezondheidszorg voor psychosociale problematiek.

Uiteindelijk hebben 152 jongeren de vragenlijst (bijna) volledig ingevuld. Hieronder, bij de resultaten, beschrijven we de kenmerken van de deelnemers.

Uitleg procedure – hoe was het onderzoek opgezet?

Vooraf is voor dit onderzoek toestemming gevraagd van de ethische commissie van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. De jongeren kregen in een oproep op social media uitleg over het onderzoek. Als zij de link openden naar de vragenlijst, werd deze uitleg herhaald. Er werd afgesproken dat het verslag van de resultaten anoniem zou zijn en dat zij altijd vragen konden stellen, zowel op dat moment als later tijdens het onderzoek. Daarnaast mochten zij zich op elk moment terugtrekken en de vragenlijst afsluiten. Aan het begin van de vragenlijst werden eerst drie controlevragen gesteld om te kijken of de jongere voldeed aan de criteria en gaven de jongeren toestemming om hun gegevens te gebruiken voor het onderzoek.

Uitleg vragenlijst – wat hebben we aan de deelnemers gevraagd?

De vragenlijst was gemaakt met het online programma Qualtrics. Tabel 1 hieronder laat een overzicht van de vragen zien. De vragenlijst bevatte zowel open als gesloten vragen. Daarnaast hadden veel gesloten vragen ook een optie 'anders' waarbij de deelnemer zelf iets kon invullen of aanvullen.

De vragen over de kwaliteit van leven komen uit een standaard vragenlijst (Kidsscreen-10) die in onderzoek veel gebruikt wordt om de kwaliteit van leven te meten bij kinderen of jongeren (Detmar et al., 2016). In ons onderzoek hebben we voor deze vragen een maat voor interne consistentie (Cronbach's alpha) berekend, over 152 ingevulde vragenlijsten. Deze kwam uit op 0.83, wat betekent dat er een goede samenhang tussen de vragen over de kwaliteit van leven was.

Tabel 1: Vragen die aan de deelnemers gesteld werden

Categorie	Gesloten vragen	Gesloten vragen met de antwoordoptie 'anders'	Open vragen
<i>Algemeen</i>	In welke leeftijdscategorie val je? -Tussen de 16 en 18 jaar -Tussen de 19 en 21 jaar -Tussen de 22 en 26 jaar -Tussen de 27 en 30 jaar	Is deze assistentiehond je eerste assistentiehond? -Ja -Nee, mijn vorige is met pensioen -Anders, namelijk...	Hoe lang is jouw hond al in opleiding?
<i>Kwaliteit van leven (afgelopen maand)</i>	Heb je je in de afgelopen maand verdrietig gevoeld? -Nooit -Bijna nooit -Soms -Redelijk vaak -Altijd	In deze categorie zijn geen gesloten vragen met de antwoordoptie 'anders'.	In deze categorie zijn geen open vragen.
<i>Idee psychiatrische assistentiehond</i>	In deze categorie zijn geen gesloten vragen.	Hoe kwam het idee van een assistentiehond op je pad?	Hoe lang heb je (ongeveer) overwogen om voor een assistentiehond te gaan voordat je de eerste stap zette in jouw traject?
<i>Financiering psychiatrische assistentiehond</i>	Hoe verliep de aanvraag voor financiering van je assistentiehond? -Zeer goed -Goed -Redelijk -Niet goed	Hoe is of wordt jouw assistentiehond gefinancierd?	Kun je kort omschrijven wat de belangrijkste reden was waarom de aanvraag wel of niet goed verliep?
<i>Rol van de psychiatrische assistentiehond</i>	Is er voor jou een verschil tussen het leven voordat je een assistentiehond had en daarna? -Ja -Nee	Wat is er veranderd nu je een assistentiehond hebt?	Welke taken voert jouw assistentiehond voor jou uit?

Tabel met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Resultaten

De analyse van de vragenlijsten bestaat vooral uit het samenvatten en tellen van de gegevens. Wanneer er een extra analyse is uitgevoerd, vermelden wij dat bij het betreffende stuk.

Wat zijn de kenmerken van de deelnemers en hoe lang zijn zij samen met hun psychiatrische assistentiehond?

Om goed te beschrijven wie de deelnemende jongeren zijn, werd aan het begin van de vragenlijst gevraagd naar een aantal achtergrondgegevens. Deze worden hieronder weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: Kenmerken van de deelnemers

	Categorie	Aantal
<i>Ingevulde vragenlijsten</i>	Automatisch afgesloten (deelnemer voldeed niet aan criteria)	23
	Dropout (deelnemer is zelf gestopt met invullen)	102
	Totaal (bijna) volledig ingevulde vragenlijsten	152
<i>Leeftijdrange</i>	Tussen de 16 en 18 jaar	19
	Tussen de 19 en 21 jaar	37
	Tussen de 22 en 26 jaar	70
	Tussen de 27 en 30 jaar	26
<i>Geslacht</i>	Man	11
	Vrouw	132
	Non-binair	8
	Onderzoekend	1
<i>Achtergrond</i>	Nederlandse achtergrond	146
	Belgische achtergrond	2
	Niet-westerse migratieachtergrond	3
	Westerse migratieachtergrond	1
<i>Hoogstbehaalde opleiding</i>	Basisschool afgerond, tijdens voortgezet onderwijs gestopt	17
	Voortgezet onderwijs nog bezig of afgerond	75
	Opleiding na voortgezet onderwijs gestopt	11
	Mbo nog bezig of afgerond	22
	Hbo nog bezig of afgerond	19
	Universiteit nog bezig of afgerond	8
<i>Hoeveelste assistentiehond</i>	Eerste assistentiehond	130
	Vorige assistentiehond is met pensioen	10
	In de overgang tussen 1e en 2e assistentiehond	2
	Vorige assistentiehond afgekeurd	7
	Vorige assistentiehond overleden	3
<i>Fase van traject</i>	Voortraject (aanmelding, intake, financieringsaanvraag)	12
	Hond is nog in opleiding en woont <i>nog niet</i> bij jongere	1
	Hond is nog in opleiding en woont <i>wel</i> bij jongere	73
	Hond is volledig opgeleid en woont bij jongere	66
<i>Hoe lang samen (in maanden)</i>	Gemiddeld voor de honden in opleiding	11,9
	Gemiddeld voor de honden met een afgeronde opleiding	44,5
<i>Organisatie</i>	Bultersmekke Assistance Dogs	44
	Hond-Kat	23

Dutch Assistance Dogs	21
Kynotrain	11
Vom Falorie	7
Hondwikkeling	4
Happytails	4
Stichting Teamdogs	3
Stichting SAAC	3
Coachhond	3
JAC-Assistentiehonden	2
Hulphonden voor Autisme	2
Fiervoeters assistentiehonden	2
Een andere organisatie	7
Onbekend (jongere heeft naam organisatie niet genoemd)	13
Jongere leidt zelf op, zonder organisatie	3

We vatten hier in de tekst een aantal kenmerken samen. Er waren in totaal 152 bruikbare vragenlijsten. Het merendeel was ingevuld door jongvolwassenen tussen de 22 en 26 jaar. De meeste deelnemers waren vrouw en hadden een Nederlandse achtergrond. Als hoogst behaalde opleiding werd het vaakst voortgezet onderwijs opgegeven. Opvallend is dat 17 deelnemers het voortgezet onderwijs door omstandigheden niet hebben kunnen afmaken. Elf deelnemers gaven daarnaast aan begonnen te zijn aan een vervolgopleiding, maar deze niet te hebben afgerond. Voor de meeste deelnemers (130) was dit de eerste psychiatrische assistentiehond. In totaal waren 73 deelnemers samen met een assistentiehond in opleiding (bezig aan teamcoaching). Zij waren gemiddeld bijna een jaar (11,9 maanden) samen met hun assistentiehond. De 66 jongeren met een volledig opgeleide assistentiehond (via teamcoaching of vooropgeleid) waren gemiddeld 44,5 maanden (bijna 4 jaar) samen. Er waren meer dan 13 verschillende organisaties bij de opleiding van de honden betrokken (de tabel bevat organisaties die 2 keer of vaker werden genoemd). Dertien keer noemde de jongere de naam van de organisatie niet. Soms gaven zij aan ‘zelf op te leiden’, maar wel met hulp van een organisatie. Van 3 jongeren weten wij dat zij de hond helemaal zelfstandig opleidden zonder hulp van een organisatie, omdat ze dit specifiek aangaven.

Wat was voor de jongeren de belangrijkste reden om voor een opleider te kiezen?

We hebben de deelnemers de vraag gesteld: ‘Wat is de belangrijkste reden waarom je hebt gekozen voor de opleiding van jouw psychiatrische assistentiehond?’ De vraag is uiteindelijk door 151 deelnemers ingevuld (van 1 deelnemer miste het antwoord). De jongeren mochten hier één antwoord kiezen, maar konden ook voor de optie ‘anders’ kiezen en hun belangrijkste reden zelf opschrijven. De gesloten antwoordopties bestonden uit vijf categorieën (zie tabel 3).

De antwoordoptie ‘anders’ hebben we uiteindelijk gecategoriseerd en gecodeerd tot zeven categorieën. Om dit zo betrouwbaar mogelijk te doen, hebben we een deel van de antwoorden (38%) dubbel gecodeerd zonder de codering van de andere beoordelaar te weten (“blind”). Het percentage overeenstemming kwam uit op 92%, wat neerkomt op een zeer hoge betrouwbaarheid. De

coderingen die niet overeenstemden, zijn besproken tussen de twee beoordelaars totdat overeenstemming werd bereikt.

Tabel 3: Antwoorden op de vraag waarom er voor een bepaalde opleiding was gekozen.

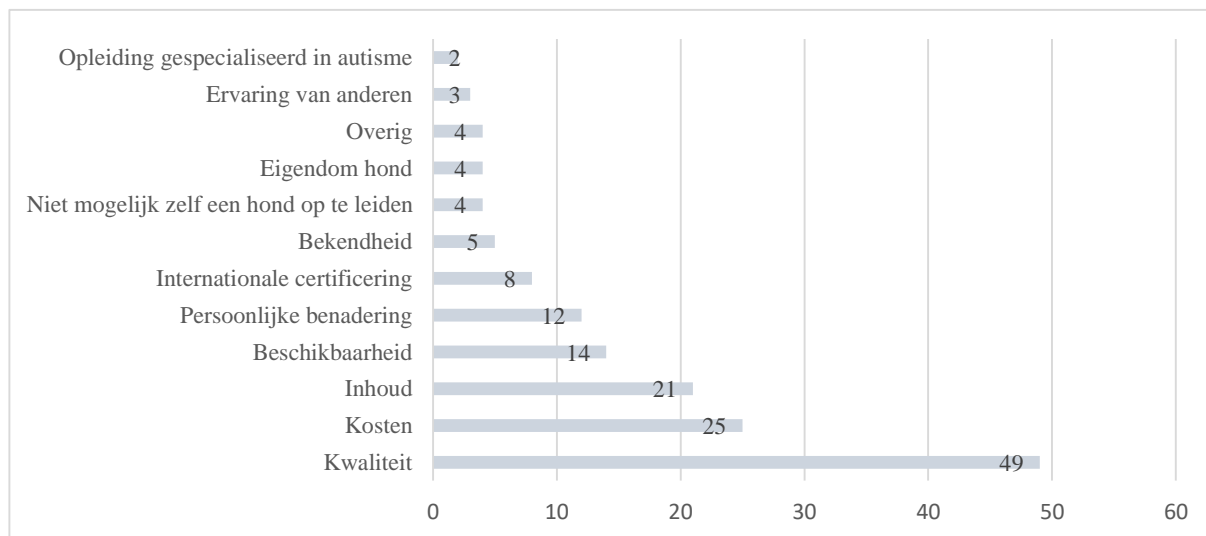
<i>Opties gesloten vraag</i>	<i>Antwoordoptie 'anders, namelijk...'</i>
Kosten	Persoonlijke benadering
Beschikbaarheid	Internationale certificering (bijv. ADI)
Kwaliteit	Gespecialiseerd in doelgroep (bijv. autisme)
Bekendheid	Ervaringen van anderen
Inhoud opleiding	Niet mogelijk zelf een hond op te leiden
	Eigendom hond vanaf het begin
	Overig

Tabel met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Als we een beeld schetsen van de antwoorden, zien we dat 'kwaliteit' 43 van de 151 keer (29%) werd gekozen. De opties 'kosten' en 'inhoud opleiding' scoren ook hoog met 25 (17%) en 21 (14%). Samen zijn dit de drie belangrijkste redenen voor deelnemers om voor een opleiding te kiezen. Een overzicht van de gegeven antwoorden is te vinden in figuur 1.

Als we kijken naar verschillen tussen honden die vooropgeleid zijn, via teamcoaching, of helemaal zelf, zien we een aantal verschillen in de belangrijkste reden om voor een opleider te kiezen. Deze verschillen zijn allemaal goed te verklaren. Zo geven jongeren die helemaal zelf hun assistentiehond opleiden vaker 'beschikbaarheid' (43%) en 'eigendom hond vanaf het begin' (29%) op als belangrijkste reden om voor zelf opleiden te kiezen. Voor jongeren met vooropgeleide honden was de belangrijkste reden in 18% van de gevallen dat het 'niet mogelijk was om zelf de hond op te leiden', terwijl dit bij de andere vormen van opleiden niet genoemd werd. Verder waren er geen noemenswaardige verschillen.

Figuur 1: Belangrijkste reden om te Kiezen voor een bepaalde opleiding

NB: deelnemers mochten slechts 1 antwoord kiezen. De getallen in de grafiek geven het aantal keer weer dat een bepaald antwoord gekozen is. Figuur met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Hoe is of wordt de psychiatrische assistentiehond van de deelnemers gefinancierd?

We hebben de deelnemers gevraagd hoe ze hun psychiatrische assistentiehond bekostigd hebben. Iets minder dan de helft van de deelnemers (72 van de 152) noemt één bron van financiering. De overige deelnemers maken gebruik van meerdere financieringsbronnen. Het volgende antwoord vat de realiteit van deze 80 deelnemers goed samen:

“Deels crowdfunding, [deels] ouders en eigen geld. Gemeente gaf eerst afwijzing maar na een rechtszaak heb ik alsnog een vergoeding gekregen voor het overige deel.”

Tabel 4 geeft de bronnen van financiering weer van de deelnemers. Het merendeel heeft in elk geval een deel van het bedrag voor hun psychiatrische assistentiehond bekostigd met eigen geld (36,6% dit is inclusief geld van naaste familieleden, zoals ouders) of crowdfunding (32,1%).

Tabel 4: bronnen van financiering

Bron van financiering	Aantal	Percentage
Hulp van één of meerdere stichtingen of fondsen	14	5,3%
Crowdfunding	84	32,1%
Eigen geld of van naaste familieleden	96	36,6%
Lening	6	2,3%
Gemeente (Wmo of PGB)	44	16,8%
Nog in proces met gemeente	8	3,1%
Anders (bijv. erfenis of letselschade)	10	3,8%
Totaal aantal gegeven antwoorden	262	100%
Totaal aantal deelnemers	152	-

Op de derde plaats staat de gemeente met 16,8%. Er worden door de jongeren 36 verschillende gemeentes genoemd. Hiervan worden 30 gemeentes één keer genoemd. Gemeentes die twee keer genoemd worden zijn Den Haag, Drimmelen, Leeuwarden, Rheden en Tholen. Groningen wordt vier keer genoemd. We weten echter niet waarom dit is. Het kan zijn dat aanvragen in deze gemeente vaker succesvol zijn, maar het kan ook zijn dat dit een gemeente is waar veel jonge mensen behoefte hebben aan een psychiatrische assistentiehond, of het komt omdat hier de universiteit van de hoofdonderzoeker staat en er aandacht in de lokale media is geweest, waardoor relatief meer jongeren uit deze gemeente hebben deelgenomen aan het onderzoek.

De deelnemers die gekozen hebben voor de optie 'anders, namelijk...' doen een aantal opvallende uitspraken. Drie opvallende uitspraken komen van jongeren die zelf hun assistentiehond (deels) opleiden:

"Ik heb mijn hond eerst zelf heel veel geleerd en [ben] daarna met de stichting in zee gegaan die [het] goedkoper aan boden."

"Doordat ik mijn hulphond zelf opleid, kost het mij niks meer dan een gewone huishond."

"[Ik heb geen financiering.] Daarom doe ik het zelf [opleiden van assistentiehond]. Mijn gemeente wil niet betalen. Een crowdfunding komt niet van de grond. Ik kan geen stichtingen vinden die willen helpen en ik heb geen familie of vrienden die kunnen helpen. Ik zou enorm graag naar [noemt 2 organisaties] gaan, maar dat is niet te betalen."

Twee jongeren die proberen hun assistentiehond via de gemeente te bekostigen, geven aan dat het lang duurt:

"Ik ben bezig met het overhalen van mijn gemeente, maar het duurt zo ontzettend lang dat ik ook een crowdfunding heb opgestart."

"De aanvraag loopt nu bijna 2 jaar bij de gemeente en we zijn bezig met de bezwaarprocedure, tot nu toe betalen mijn ouders, maar als de gemeente alsnog gaat betalen krijgen we het terug."

Hoe hebben de deelnemers het financieringsproces ervaren?

We hebben de jongeren gevraagd hoe de aanvraag voor financiering verliep. Dit was een gesloten vraag met de opties Zeer Goed; Goed; Redelijk (het kon beter) en Niet Goed. Als jongeren voor de opties Redelijk (het kon beter) of Niet goed kozen, kregen zij de vraag of ze konden beschrijven waarom de aanvraag niet goed verliep.

Het voorgaande stuk liet zien dat 44 van de 152 jongeren (16,8%) hun assistentiehond (deels of geheel) met geld vanuit de gemeente hebben bekostigd. Uit de antwoorden op de vraag hoe de financiering verliep, blijkt echter dat het aantal jongeren dat ooit *een aanvraag heeft gedaan* voor financiering bij de gemeente, veel hoger ligt, namelijk op 66,9%. Voor het merendeel van de jongeren die een aanvraag bij de gemeente hebben gedaan, is dit dus uiteindelijk niet gelukt (zie tabel 5).

Tabel 5: Hoe verliep de financiering?

Hoe verliep de financiering?	Aantal	Percentage	Waarvan gemeentes (%)
Zeer goed	17	11,7%	5 (3,4%)
Goed	33	22,8%	9 (6,2%)
Redelijk, het kon beter	36	24,8%	31 (21,4%)
Niet goed	59	40,7%	52 (35,9%)
Totaal ingevuld (deze vraag)	145	100%	97 (66,9%)

Voor sommige jongeren was het financieringsproces wèl succesvol. Een deel daarvan financierde de psychiatrische assistentiehond met eigen geld, fondsen, of crowdfunding. Toch waren ook aanvragen bij de gemeente succesvol. Het waren er alleen niet zoveel. In totaal heeft 3,4% van de jongeren een “zeer goede” ervaring met financiering vanuit de gemeente gehad en 6,2% een “goede” ervaring. De overige jongeren die een aanvraag bij de gemeente hebben gedaan, waren niet zo tevreden (21,4% “redelijk, kon beter” en 35,9% “niet goed”).

Hieronder zijn een aantal opvallende uitspraken van jongeren te vinden waarbij de financiering niet goed verliep:

“De gemeente wilde het niet betalen en andere organisaties ook niet omdat ik geen uniform aan heb gehad.”

“Ik heb het eerst geprobeerd bij de Wmo, afgekeurd, daarna bezwaar gemaakt, rechtszaak. Heeft 3 jaar geduurd, en uiteindelijk verloren. Toen met 'eigen' geld (geleend van opa en oma) en fondsen betaald.”

“[De] gemeente wou niet meedenken en was er heel stellig in dat een [psychiatrische] hulphond niet belangrijk is en er gewoon normale begeleiding ingezet kon worden.”

“De gemeente (...) deed heel erg moeilijk. Zelfs met rechtszaak en advocaat. Heeft me veel spanning en verdriet opgeleverd.”

Het aantal jongeren dat een aanvraag bij de gemeente *had willen doen* is in deze cijfers niet meegenomen. Dat wil zeggen, we kwamen minstens 6 antwoorden tegen die erop leken te duiden dat jongeren hun assistentiehond uiteindelijk op een andere manier hadden gefinancierd (bijvoorbeeld met een lening of crowdfunding), omdat zij dachten dat de gemeente ze toch zou afwijzen. Een voorbeeld hiervan is:

“Mijn assistentiehond helpt mij voornamelijk met problemen die niet zichtbaar zijn en waar te weinig onderzoek naar is [gedaan] om aan te tonen dat dit werkt. Mijn gemeente biedt geen financiering, dus ik heb de aanvraag niet gedaan.”

Een interessant laatste detail is dat de 6 gemeentes die vaker dan een keer genoemd werden als uiteindelijke financierders, door de jongeren niet allemaal in dezelfde categorie werden ingedeeld. De aantallen zijn natuurlijk klein (vijf gemeentes die 2 keer genoemd werden en een gemeente die 4 keer genoemd werd), maar blijktbaar zijn er geen gemeentes in het land waar jongeren allemaal over te spreken zijn.

Meer informatie over hoe het financieringsproces door de jongeren is ervaren, is terug te lezen in het verslag van de interviews die we in het kader van dit onderzoek hebben gehouden.

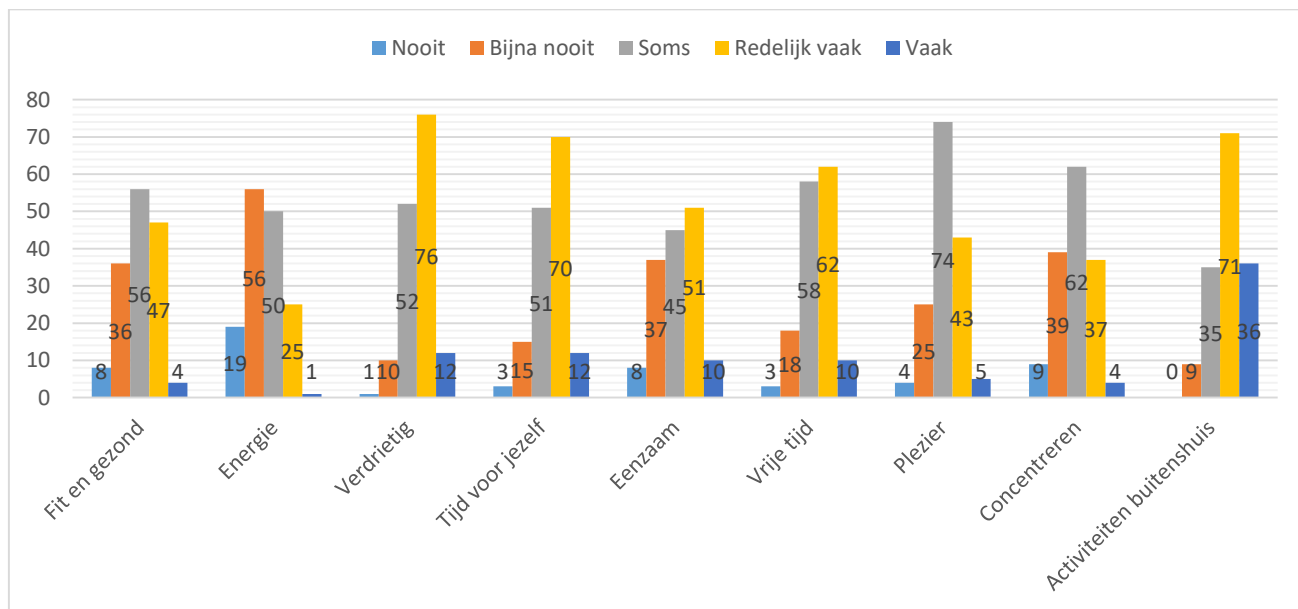
Kwaliteit van leven

De vragenlijst bevatte 9 vragen over hoe de jongeren in de afgelopen maand hun kwaliteit van leven ervoeren. Deze vragen komen uit een gestandaardiseerde vragenlijst (de Kidsscreen-10; Detmar et al., 2016). Een voorbeeld van een vraag is: “Heb je je de afgelopen maand vol energie gevoeld?” De antwoordmogelijkheden waren voor elke vraag: Nooit (1); Bijna nooit (2); Soms (3); Redelijk vaak (4) en Vaak (5) (vijfpuntsschaal).

De vraag uit de originele schaal over of jongeren vonden dat hun ouders hen eerlijk hadden behandeld, hebben we in dit onderzoek weggelaten, omdat we ervan uitgaan dat deze vraag voor de oudere jongeren in de steekproef (27 tot 30 jaar) minder relevant is en niet alle jongeren uit onze doelgroep contact hebben met hun ouders. De vraag uit de originele schaal over of het goed is gegaan op school, hebben we vervangen in een vraag over of de jongere activiteiten buitenshuis heeft ondernomen. Zoals eerder in dit document te zien is, gingen niet alle jongeren naar school.

De vragen hingen onderling goed samen in onze steekproef (Cronbach’s alpha was 0.83). Voordat de analyse plaatsvond zijn twee vragen “omgezet”, zodat een hogere score altijd een betere kwaliteit van leven betekende. De uitkomsten zijn te vinden in figuur 2.

Figuur 2: de kwaliteit van leven van de jongeren in de afgelopen maand (zelfrapportage)

Alle vragen zijn dezelfde kant op geplaatst zodat overal geldt, hoe hoger de score, hoe positiever de jongere is. Figuur met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Figuur 2 laat zien dat de jongeren het vaakst voor de middelste antwoordopties kozen. De jongeren zijn iets negatiever over in hoeverre ze zich fit en gezond voelen, vol energie zijn, eenzaam zijn, en of ze zich goed kunnen concentreren. Ze zijn positiever over de activiteiten die ze buitenshuis

ondernemen en de tijd die ze voor zichzelf hebben. Gemiddeld geven de jongeren een score van 3,2 (op een schaal van 1 t/m 5) voor hun kwaliteit van leven, wat als gemiddeld kan worden beschouwd. Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen jongeren die hun hond via teamcoaching opleiden, een vooropgeleide hond hebben, of helemaal zelf opleiden.

We bespraken bij tabel 1 al dat de jongeren die deelnamen aan dit onderzoek verschilden in hoe lang zij samen waren met hun psychiatrische assistentiehond. Als onderzoekers hebben we gekeken of de kwaliteit van leven verschilde tussen deelnemers die minder dan twee jaar werden ondersteund door hun assistentiehond en zij die langer dan twee jaar werden ondersteund. We hebben deze scheiding gebaseerd op het aantal deelnemers, waarbij een ongeveer even groot aantal in beide groepen werd bereikt (75 jongeren in de groep die minder dan twee jaar samen is en 78 jongeren in de groep die twee jaar of langer samen is). Hiernaast hebben we ook inhoudelijk gekeken of er een goede reden was om de scheidslijn bij twee jaar te leggen. Zowel vooropgeleide honden als honden die onderdeel zijn van teamcoaching moeten natuurlijk opgeleid worden en taken onder de knie krijgen. Dit duurt gemiddeld twee jaar, al hangt dit van de hond, de cliënt en de taken af. Honden die met teamcoaching worden opgeleid moeten daarnaast (vaak) ook nog groeien en volwassen worden. Hoewel rassen onderling verschillen, worden honden gemiddeld volwassen bij een leeftijd van 2 jaar, wat betekent dat ze stabiel in gedrag worden.

De gemiddelde kwaliteit van leven van de groep die minder dan 2 jaar samen was met hun hond was 2,929 (standaarddeviatie 0,563). De gemiddelde kwaliteit van leven van de groep die langer dan 2 jaar samen was met hun hond was hoger, namelijk 3,198 (standaarddeviatie 0,616). We hebben hier statistiek op toegepast (t-toets) om te kijken of dit verschil betekenisvol, ofwel significant was. Dit bleek zo te zijn: $t(150) = -2.807; p = .006$.¹

We kunnen dus concluderen dat jongeren die langer dan twee jaar worden ondersteund door hun psychiatrische assistentiehond een hogere kwaliteit van leven ervaren in vergelijking met jongeren die minder dan twee jaar samen zijn met hun hond.

Welke taken voeren de psychiatrische assistentiehonden uit?

We vroegen jongeren met een open vraag welke taken hun psychiatrische assistentiehond uitvoert. Ze mochten hierbij in het algemeen antwoorden en hoefden niet in te gaan op hun eigen psychosociale problematiek. De antwoorden van de jongeren hebben we uiteindelijk kunnen categoriseren in 17 verschillende taken (zie tabel 6). Bij het categoriseren is weer het percentage overeenstemming tussen twee onafhankelijke codeerders berekend door een deel van de antwoorden (25%) dubbel te coderen. Hier kwam een percentage overeenstemming uit van 92%.

¹ Analyse met dank aan Sabine Nijborg, Masterstudent Orthopedagogiek.

Tabel 6: Taken die de psychiatrische assistentiehonden voor de jongeren uitvoeren.

Categorie	Beschrijving	Voorbeeldantwoorden
ADL-taken	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond dagelijkse handelingen verricht voor de deelnemer.	“Licht aan doen”, “Medicatie brengen”
Veiligheid	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond veiligheid biedt voor de deelnemer.	“Veiligheidsgevoel”, “Mij veilig houden”
Signaleren	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond verandering bij de deelnemer signaleert en een eventuele aanval kan voorkomen.	“Signaleren wanneer het niet goed gaat”, “Mijn hond likt mijn polsen wanneer ik gestrest ben”
Dissociaties	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond toestand van verlaagd bewustzijn bij de deelnemer onderbreekt.	“Uit herbeleving halen”, “Dissociaties onderbreken”
Spiegelen	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond gedragingen van de deelnemer terugkaatst om te reflecteren.	“Spiegelen in mijn gedrag” “Spiegelen in mijn grenzen aangeven”
Maatje, minder eenzaam	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ervoor zorgt dat de deelnemer zich minder eenzaam en alleen voelt.	“Er simpelweg zijn en niet alleen zijn”, “Onvoorwaardelijke vriend”
Sociale situaties	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt aan de deelnemer, zodat de deelnemer weer ergens naar toe durft te gaan of iets durft aan te gaan.	“Begeleiden met dingen ondernemen”, “Ondersteunen bij openbaar vervoer”, “Dingen samen doen”
Geleidetaken	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt bij het verlaten van een ruimte.	“Uitgang zoeken”, “Naar buiten geleiden”
Structuur en zelfzorg	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteunt bij het bieden van structuur aan de deelnemer.	“Mij wakker maken”, “Ritme geven”
Ingrijpen	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ingrijpt zodra een deelnemer in een aanval zit.	“Mij uit aanvallen halen”, “Prikkelreductie”
Deep Pressure Therapy	Alle omschrijvingen waarbij het gewicht van de psychiatrische assistentiehond gebruikt wordt om kalmerende druk op de deelnemer uit te oefenen.	“Kop op schoot”, “Op schoot liggen”, “Diepe druk”
Wekken bij nachtmerries	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond aanvoelt dat er een nachtmerrie aankomt bij de deelnemer en hierbij wekt.	“Wakker maken bij nachtmerries”
Motivatie voor het leven	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt bij het creëren van meer zelfstandigheid en levenslust.	“Ze heeft mijn leven 360 graden gedraaid”, “Ik ben minder afhankelijk van andere mensen”
Crowd control	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt bij het loodsen door een mensenmassa.	“Weg door groep mensen zoeken”

Steun bieden en troost	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt aan de deelnemer bij emoties.	“Kalmeren”, “Steun als ik verdrietig ben”
Blokken	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ervoor zorgt dat mensen op afstand blijven van de deelnemer.	“Bufferen tussen mij en mensen op straat”, “Mensen blokkeren”
Overig	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond ondersteuning biedt aan de deelnemer en niet in de andere categorieën vallen.	“sneller helpen keuzes maken bij boodschappen doen”, “Oorkappen komen brengen”

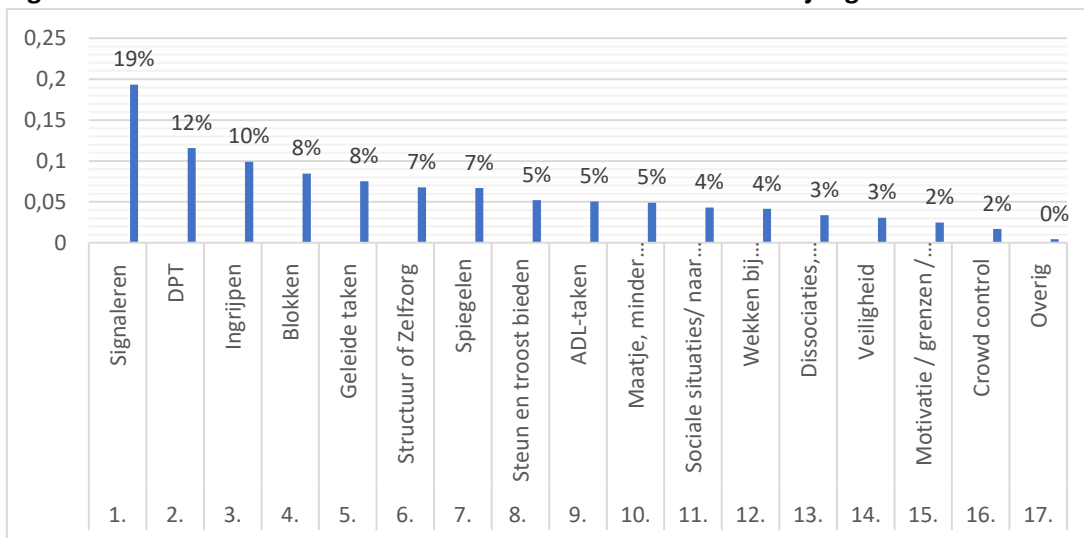
Tabel met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Omdat de deelnemers meerdere antwoorden mochten geven op deze vraag, zijn er uiteindelijk 651 verschillende taken opgeschreven. De meest genoemde taak was signaleren (19%), wat inhoudt dat de hond een verandering bij de jongere signaleert en een reactie geeft. Het doel hiervan is de jongere bewust te maken van iets wat de jongere zelf (nog) niet doorheeft, zoals overprikkeling, het opkomen van een aanval, enzovoort. Op basis daarvan kan de jongere de hond vragen om een taak uit te voeren om het vervolgstadium te voorkomen of te helpen doorstaan, zoals het vinden van een rustige plek, een zitplek, en/of diepe druk uitvoeren. Een voorbeeld hiervan is:

“Mijn hond likt mijn polsen wanneer ik gestrest ben”

Andere taken die veel voorkwamen waren DPT (12%, alle omschrijvingen waarbij het gewicht van de assistentiehond gebruikt wordt om een kalmerende druk op de jongere uit te oefenen), ingrijpen (10%, dit is wanneer de hond de jongere uit een aanval probeert te halen) en blokken (8%, alle omschrijvingen waarbij de assistentiehond ervoor zorgt dat mensen op afstand blijven van de jongere). Figuur 3 brengt de verschillende taken in beeld.

Figuur 3: de verschillende taken van de assistentiehonden van de jongeren uit deze steekproef

Jongeren konden meerdere taken aangeven, in totaal zijn er 651 taken genoemd. Figuur met dank aan Sabine Nijborg, Masterstudent Orthopedagogiek.

Welke verandering merkten jongeren zelf na de komst van hun assistentiehond?

In een open vraag hebben we jongeren gevraagd op welke manier(en) hun psychiatrische assistentiehond verandering in hun leven heeft gebracht. Ook bij deze vraag hebben we de antwoorden gecategoriseerd en 25% van de antwoorden dubbel (“blind”) gecodeerd. Het percentage overeenstemming was hier 86%. Alle verschillen tussen de beoordelaars zijn besproken en opgelost. De antwoorden van de jongeren hebben we uiteindelijk kunnen categoriseren in 14 verschillende veranderingen die de jongeren zelf opmerkten (zie tabel 7).

Tabel 7: Welke verandering merkten jongeren zelf na de komst van hun psychiatrische assistentiehond?

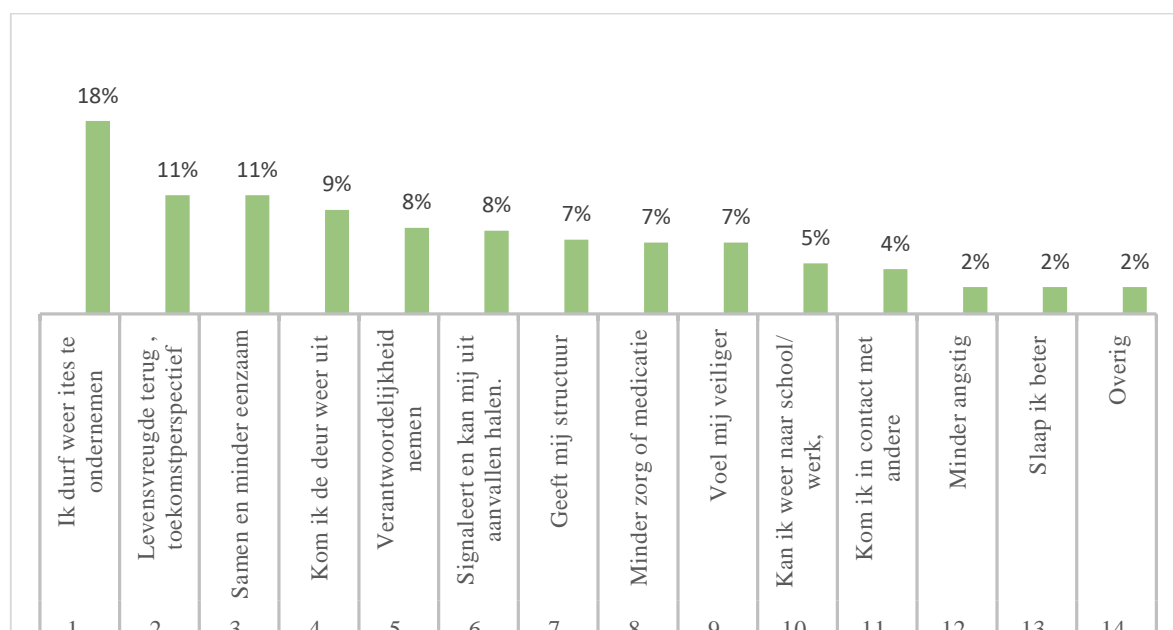
Categorie	Beschrijving	Voorbeeldantwoord
Minder angstig	Alle omschrijvingen die aangeven dat de deelnemer minder angstig is of rustiger is geworden.	“Doe alles met zoveel meer gemak”, “Minder stress”
Voel mij veiliger	Alle omschrijvingen die aangeven dat de deelnemer zich veiliger voelt.	“Vertrouwen die niemand anders mij in die mate kan bieden”, “Ik kan nu alleen thuisblijven”
Signaleert (spanning) en kan mij uit aanvallen halen	Alle omschrijvingen waarop de hond verandering bij de deelnemer signaleert en uit aanvallen haalt.	“Zij filtert prikkels voor mij”, “Ik kan door hem m’n emoties beter reguleren”
Ik durf weer te ondernemen	Alle activiteiten waarin de deelnemer aangeeft minder afhankelijk te zijn, samen met de hond ergens naar toe gaat of iets weer durft aan te gaan.	“Ik durf weer in het OV”, “Ik ben nu veel zelfstandiger”
Kom ik de deur weer uit.	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft weer naar buiten te gaan.	“Blijf in beweging”
Samen en minder eenzaam	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft minder eenzaam te zijn en steun te ervaren van de hond.	“Maatje/motivatie door te vechten”, “Ze is er onvoorwaardelijk voor me zonder oordelen”
Kom ik in contact met anderen	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft sociale contacten te hebben.	“Ze heeft ervoor gezorgd dat ik weer communiceerde over hoe het ging met me”, “Naar vrienden en familie”
Verantwoordelijkheid nemen	Alle omschrijvingen waarop wordt aangegeven dat de hond meer verantwoordelijkheid en zelfvertrouwen met zich meebrengt.	“Kom steeds meer voor ons en mijzelf op”, “Verplichting goed voor mezelf en haar te zorgen”
Geeft mij structuur	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft meer structuur te krijgen door de hond.	“Ze geeft me een reden om op te staan in de ochtend”, “Op tijd te eten”

Minder zorg of medicatie	Alle omschrijvingen die aangeven dat de deelnemer minder gebruik maakt van de zorg of medicatie.	“Nu stabiele periode”, “Ik kan zelfstandig wonen”
Kan ik weer naar school of werk	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft weer naar school of werk te gaan.	“Training bij ExpEx tot ervaringsdeskundige”, “Ik durf weer naar school toe zonder paniekaanvallen te krijgen”
Slaap ik beter	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft beter te slapen.	“Ik slaap nu met de lampen uit”, “Alleen slapen”
Levensvreugde terug	Alle omschrijvingen waarop de deelnemer aangeeft weer (met plezier) te leven.	“Zingeving gevonden”, “Ze heeft mijn leven 360 graden gedraaid”
Overig	Alle omschrijvingen waarbij de psychiatrische assistentiehond veranderingen heeft gebracht in het leven van de deelnemer en niet in de andere categorieën vallen.	“Ik kan beter omgaan met mijn handicap door de taken die zij uitvoert” “Energie heb”

Tabel met dank aan Doreen Slot, Masterstudent Orthopedagogiek.

Omdat de deelnemers meerdere antwoorden mochten geven op deze vraag, zijn er uiteindelijk 369 verschillende veranderingen opgeschreven. De meest genoemde veranderingen waren: Ik durf weer iets te ondernemen (18%); Levensvreugde terug (11%), Samen en minder eenzaam (11%) en Ik kom de deur weer uit (9%). Figuur 4 geeft een overzicht van alle genoemde veranderingen.

Figuur 4: Verandering in het leven van de jongeren na komst van de psychiatrische assistentiehond

Jongeren konden meerdere veranderingen aangeven, in totaal zijn er 369 veranderingen genoemd. Figuur met dank aan Sabine Nijborg, Masterstudent Orthopedagogiek.

Wat betekent de assistentiehond voor de jongeren, in vijf korte woorden?

Om de vragenlijst positief af te sluiten en om een idee te krijgen van hoe belangrijk de assistentiehond voor de jongeren is, hebben we gevraagd of zij in 5 korte woorden of zinnen wilden beschrijven wat hun assistentiehond voor hun betekent. Dit hebben we samengevat in een word cloud, apart voor de jongeren die korter en langer dan 2 jaar samen waren met hun assistentiehond.

Figuur 5: Word cloud van wat de assistentiehond betekent voor jongeren die minder dan 2 jaar samen zijn met hun hond.

Figuur 6: Word cloud van wat de assistentiehond betekent voor jongeren die langer dan 2 jaar samen zijn met hun hond.

Figuren met dank aan Sabine Nijborg, Masterstudent Orthopedagogiek.

Gelijksoortige uitspraken zijn in de analyse samengevoegd. Zo hebben we bijvoorbeeld alle uitspraken over (onvoorwaardelijke) vriendschap samengevoegd met de veelvoorkomende term “maatje”. In totaal hebben we voor de groep die minder dan twee jaar samen is met de hond 36 categorieën kunnen identificeren en voor de groep die langer samen is, 35 categorieën. Woorden die in de word cloud groter gedrukt zijn, komen vaker voor.

Opvallend is dat veiligheid het meest benoemd wordt door beide groepen. Verder is te zien dat beide groepen dezelfde top tien van woorden hebben, op twee na, zij het in een andere volgorde.

Tabel 8: top 10 van woorden die jongeren gaven om hun psychiatrische assistentiehond te omschrijven

Term	Minder dan 2 jaar samen	Langer dan 2 jaar samen
Veiligheid	21	29
Mijn leven terug	20	Valt buiten de top 10
Steun	17	17
Maatje	17	27
Liefde	15	19
Vrijheid	12	10
Samen zijn	10	13
Rust	10	12
Minder eenzaam	8	Valt buiten de top 10
Zelfstandigheid	7	11

Vertrouwen	7	Valt buiten de top 10
Willen leven	Valt buiten de top 10	19
Mijn alles	Valt buiten de top 10	11

De getallen geven weer hoe vaak een woord genoemd is. Voor het overzicht wordt hier de top 10 van beide groepen gepresenteerd.

Uit de analyse blijkt dat de top tien van meest genoemde woorden grotendeels overeenkomt tussen de twee groepen. Zo noemen beide groepen ‘veiligheid’ als het woord dat de betekenis van hun assistentiehond het beste omschrijft. Dit benadrukt de universele behoefte aan geborgenheid en bescherming die de aanwezigheid van een assistentiehond biedt.

Er zijn echter ook subtiele verschillen in de rangschikking en daarmee de benadrukking van bepaalde aspecten. Deelnemers die minder dan twee jaar ondersteund worden door hun hond, lijken net iets meer de nadruk te leggen op het herstel van een gevoel van normaliteit en onafhankelijkheid, zoals blijkt uit de aanwezigheid van woorden als ‘mijn leven terug’ en ‘vrijheid’ in hun top tien. Aan de andere kant benadrukken respondenten die langer dan twee jaar ondersteund worden door hun hond vaker de emotionele verbondenheid die ze ervaren. Dit is te zien aan de hogere frequentie van woorden als ‘liefde’, ‘maatje’ en ‘willen leven’.

Conclusie

In dit stuk van het onderzoek brachten wij het proces van het krijgen van een psychiatrische assistentiehond in kaart. Voor welke jongeren en wanneer kan de inzet van een psychiatrische assistentiehond helpen het leven weer dragelijker te maken, volgens de jongeren zelf? In totaal hebben 152 jongeren de door ons opgestelde vragenlijst (bijna) volledig ingevuld. Zij waren tussen de 16 en 30 jaar oud, hadden een psychiatrische assistentiehond (of zaten in een traject om deze te krijgen) en kregen op dat moment (of in het verleden) jeugdhulp of hulp vanuit de geestelijke gezondheidszorg voor psychosociale problematiek.

Het merendeel van de vragenlijsten was ingevuld door jongvolwassenen tussen de 22 en 26 jaar. De meeste deelnemers waren vrouw en hadden een Nederlandse achtergrond. Als hoogst behaalde opleiding werd het vaakst voortgezet onderwijs opgegeven. In totaal waren 73 deelnemers samen met een assistentiehond in opleiding (bezig aan teamcoaching). Zij waren gemiddeld bijna een jaar (11,9 maanden) samen met hun assistentiehond. De 66 jongeren met een volledig opgeleide assistentiehond (via teamcoaching of vooropgeleid) waren gemiddeld 44,5 maanden (bijna 4 jaar) samen.

Er waren meer dan 13 verschillende organisaties bij de opleiding van de honden betrokken. Bij het kiezen van een opleiding werd door de jongeren vooral naar de kwaliteit, kosten en inhoud van de opleiding gekeken. Sommige jongeren kiezen vanwege de moeite om de assistentiehond te financieren voor zelf (compleet zonder begeleiding) opleiden. Natuurlijk kan dit in een individueel geval een keer goed uitpakken, maar opleiden zonder de benodigde expertise kan een groot risico zijn.

Wat betreft de financiering van hun psychiatrische assistentiehond heeft het merendeel in elk geval een deel van het bedrag bekostigd met eigen geld (36,6% dit is inclusief geld van naaste familieleden, zoals ouders) of crowdfunding (32,1%). Hoewel wij ook naar financiering door de zorgverzekering gevraagd hebben, is dit geen enkele keer als financieringsbron aangegeven.

16,8% van de jongeren heeft hun assistentiehond (deels of geheel) met geld vanuit de gemeente bekostigd. Uit de antwoorden op de vraag hoe de financiering verliep, blijkt echter dat het aantal jongeren dat ooit *een aanvraag heeft gedaan* voor financiering bij de gemeente veel hoger ligt, namelijk op 66,9%. Voor het merendeel van de jongeren die een aanvraag bij de gemeente hebben gedaan, is dit dus uiteindelijk niet gelukt. Ook zijn er jongeren die het vanwege negatieve geluiden niet bij de gemeente geprobeerd hebben. In totaal heeft 3,4% van de jongeren een “zeer goede” ervaring met financiering vanuit de gemeente en 6,2% een “goede” ervaring. De overige jongeren waren niet zo tevreden (21,4% “redelijk, kon beter” en 35,9% “niet goed”).

Jongeren waarderen hun kwaliteit van leven als gemiddeld. Jongeren die langer dan twee jaar worden ondersteund door hun psychiatrische assistentiehond ervaren een hogere kwaliteit van leven in vergelijking met jongeren die minder dan twee jaar samen zijn met hun hond.

De assistentiehonden voeren veel taken uit. De meest genoemde taak was signaleren (19%). Andere taken die veel voorkwamen waren DPT (12%), ingrijpen (10%) en blokken (8%). Als antwoord op de vraag welke verandering(en) de jongeren merkten na de komst van de assistentiehond, werd het vaakst genoemd: Ik durf weer iets te ondernemen (18%); Levensvreugde terug (11%), Samen en minder eenzaam (11%) en Ik kom de deur weer uit (9%).

Jongeren omschrijven wat hun assistentiehond voor hun betekent met termen als veiligheid, maatje en steun. Er zijn enkele verschillen tussen jongeren die korter en langer dan 2 jaar samen zijn met hun assistentiehond, maar die zijn subtiel.

Short summary in English

In this study we mapped the process of getting a psychiatric assistance dog. For which young people and when, according to the young people themselves, can the use of a psychiatric assistance dog help to make life more bearable again? A total of 152 young people (almost) completed the questionnaire we had prepared. They were between 16 and 30 years old, had a psychiatric assistance dog (or were in the process of getting one) and were currently (or had been in the past) receiving youth or mental health services for psychosocial problems.

Most questionnaires were completed by young adults aged between 22 and 26 years. Most participants were female and from a Dutch background. Secondary education was most often reported as the highest level of education. A total of 73 participants were in training with an assistance dog (involved in team coaching). On average, they had been together with their assistance dog for almost a year (11.9 months). The 66 young people with a fully trained assistance dog (through team coaching or program training) had been together for an average of 44.5 months (almost 4 years).

More than 13 different organisations were involved in training the dogs. When choosing a assistance dog organisation, the young people mainly looked at the quality, cost and content of the training. Some young people decide to train the dog themselves because of the difficulty of financing it. Of course, this can work well in individual cases, but training without the necessary expertise can be a big risk.

Regarding the funding of their psychiatric assistance dog, the majority of respondents funded at least part of the amount with their own money (36.6% including money from close family members such as parents) or crowdfunding (32.1%). Although we also asked about health insurance funding, this was never mentioned as a source of funding.

16.8% of young people have financed their assistance dog (partly or completely) with money from the municipality. However, the answers to the question about how the funding was obtained show that the number of young people who have ever applied for funding from the municipality is much higher, at 66.9%. This means that the majority of young people who applied to the municipality were ultimately unsuccessful. There are also young people who did not try the municipality because of negative feedback. Overall, 3.4% of young people had a 'very good' experience with the municipality and 6.2% had a 'good' experience. The remaining young people were less satisfied (21.4% 'fair, could be better' and 35.9% 'not good').

Young people rate their quality of life as average. Young people who have been supported by their psychiatric assistance dog for more than two years have a higher quality of life than young people who have been with their dog for less than two years.

The assistance dogs perform many tasks. The most common task was alerting (19%). Other common tasks were DPT (12%), intervention (10%) and blocking (8%). When asked what change(s) the young people noticed after the arrival of the assistance dog, the most common responses were I dare to do something again (18%); Joy of life back (11%), Together and less lonely (11%) and I get out of the door again (9%).

Young people describe what their assistance dog means to them in terms of safety, companionship and support. There are some differences between young people who have had an assistance dog for less and more than 2 years, but they are subtle.

Dit onderzoek is gefinancierd door ZonMw binnen het programma "Onderzoek voor en door Jongeren" (Dossiernummer 07440122230023). Dit onderzoek wordt binnenkort omgeschreven naar een wetenschappelijk artikel. Met dank aan Doreen Slot en Sabine Nijborg, Masterstudenten Pedagogische Wetenschappen (2024) aan de Rijksuniversiteit Groningen voor de analyse.